

2018-098

Archeologienota Ertvelde Molenstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

23-7-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Ertvelde Molenstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 2,52 hectare groot en kent een onregelmatige vorm. Het is hoofdzakelijk in gebruik als weiland. In het noordoosten is een grote tuin aanwezig, waarin zich meerdere bomen en enkele gebouwtjes bevinden. In het zuidoosten is een deeltje dat bij het plangebied hoort ook ingericht als tuin, in het zuidwesten is een kleine verharde zone aanwezig. In het zuidelijke gedeelte staan er enkele bomen en 2 stalletjes langsheen een interne perceelsgrens.

De Molenstraat en de Benninckstraat, die het plangebied in het zuiden en westen begrenzen, gaan terug op een aloude handelsweg tussen Antwerpen en Brugge. Het plangebied was rond 1777 in gebruik als landbouwgrond en onbebouwd, en situatie die eigenlijk tot op vandaag dezelfde is gebleven. De laatste decennia is de bebouwing rond het plangebied toegenomen, maar behalve enkele stalletjes, een beperkte verharde zone en enkele tuinen zijn de percelen nog steeds in gebruik als weiland en onbebouwd. Rond 1900 werd een spoorlijn aangelegd ten westen van Ertvelde, die het plangebied in het zuidoosten doorkruiste. Deze spoorweg is op de luchtfoto van 1971 niet meer aanwezig. Algemeen kan gesteld worden dat er volgens de beschikbare bronnen sinds 1777 geen grootschalige verstoringen hebben plaatsgevonden op het plangebied, en dat er geen redenen zijn om aan te nemen dat het archeologisch bodemarchief niet bewaard zou zijn. Het plangebied is gelegen op de droge, hoge zandrug van Maldegem en Stekene en helt licht van west naar oost. Het dorpscentrum, zo'n 600m naar het oosten gelegen, ontwikkelde zich op een hogere opduiking op deze rug. Ca. 300m ten zuiden van het plangebied is de zuidelijke grens van de zandrug gelegen en zijn de gronden lager en natter. De droge zandgronden op het plangebied zijn minder geschikt voor landbouw, maar kunnen gezien hun hogere en droge ligging en de nabijheid van minder droge gronden die wel landbouw toelieten, zeer aantrekkelijk geweest zijn voor bewoning in het verleden. Een recent archeologisch onderzoek uitgevoerd op de percelen net ten oosten van het plangebied, op vergelijkbare gronden, heeft de aanwezigheid van een erf uit de overgang van de vroege naar de volle middeleeuwen aangetoond. Het is niet onmogelijk dat er zich op het plangebied ook een vindplaats uit deze periode bevindt, of het verdere verloop van deze site. Dit onderzoek toonde ook aan dat er geen verhoogde steentijdverwachting geldt; de podzolbodem die volgens de bodemkaart aanwezig zou zijn, was niet of slecht bewaard en het archeologisch bodemarchief bevond zich ondiep, net onder de teelaarde. Deze situatie kan doorgetrokken worden naar het plangebied. Algemeen kan aan het plangebied een bepaalde archeologische verwachting toegekend worden wat betreft landelijke sites met grondsporen uit diverse archeologische periodes, met een verhoogde kans voor sites uit de volle middeleeuwen.

Het terrein zal verkaveld worden in 56 loten. Binnen de verkavelingsgrens worden de constructies gesloopt, afsluitingen weggenomen en groenaanplantingen gerooid. Er wordt een interne wegenis aangelegd die in het noordoosten en -westen aansluiting geeft op de bestaande wegenis; in het

zuidoosten sluit deze wegenis aan op een verkaveling die recent ten oosten van het plangebied werd ingericht. Langsheen de wegenis wordt een grachtensysteem met 2 wadi's ingericht. In het oosten is een groenzone (1173m²) en een petanque-terrein gepland. Er kan vanuit gegaan worden dat de bodem van het totale plangebied ernstig verstoord zal worden: het bouwrijp maken van de percelen, allerhande werfverkeer, het aanleggen van wegenis, nutsvoorzieningen en -leidingen, grachten en wadi's, het optrekken van de woningen, het uitgraven van de parkeergarage, de omgevingsaanleg en het inrichten van de tuinen kent een diepe impact in de bodem en kan nefast zijn voor eventueel aanwezige archeologische sporen en sites.

Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting voor sites met grondsporen, in bijzonderheid voor sites uit de vroege en volle middeleeuwen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De laatste 240 jaar hebben geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgegrepen op het terrein. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren betreffende de menselijke aanwezigheid op de zandrug Maldegem-Stekene en de historische ontwikkeling van de gronden ten westen van de dorpskern en kan de gegevens verkregen bij de opgraving op de percelen net ten oosten van het plangebied verder aanvullen. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden verkaveld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, en omdat voorafgaand het onderzoek de aanwezige begroeiing dient gerooid te worden.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

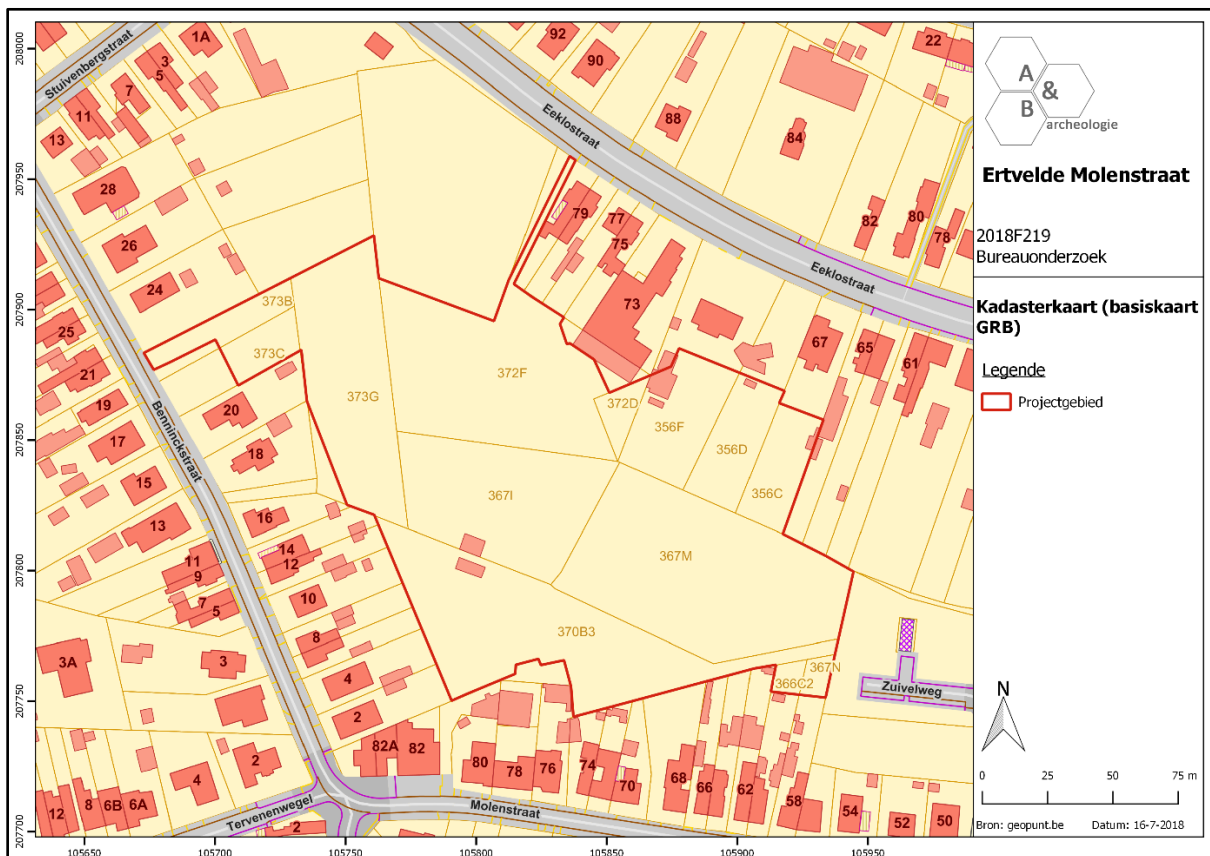
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Ertvelde Molenstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X105672,71 en Y: 207744,01; X: 105944,55 en Y: 207958,84

Kadastergegevens: Evergem, afdeling 4, sectie F, percelen 373B, 373C, 373G, 372F, 367I, 372D, 356F, 356D, 356C, 367M, 370B3, 366C2, 367N

Het plangebied is 2,52 hectare groot en komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er restanten terug te vinden van de spoorlijn, die in de eerste helft van de 20ste in het zuidoosten langsheen/door het plangebied liep?
- Kunnen de resultaten gekoppeld worden aan de resultaten van het archeologisch onderzoek op de percelen ten oosten van het plangebied?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn noordwest-zuidsoost georiënteerd, mee met de lengterichting van het perceel, en op die manier kan het hoogteverloop goed in kaart gebracht worden. Het is niet mogelijk om de huizenblokken te vermijden met het sleuvenplan. Daarnaast worden extra volg-, dwarsseuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 2520m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 630m², door middel van volg-, dwarsseuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 3150m² onderzocht wordt.

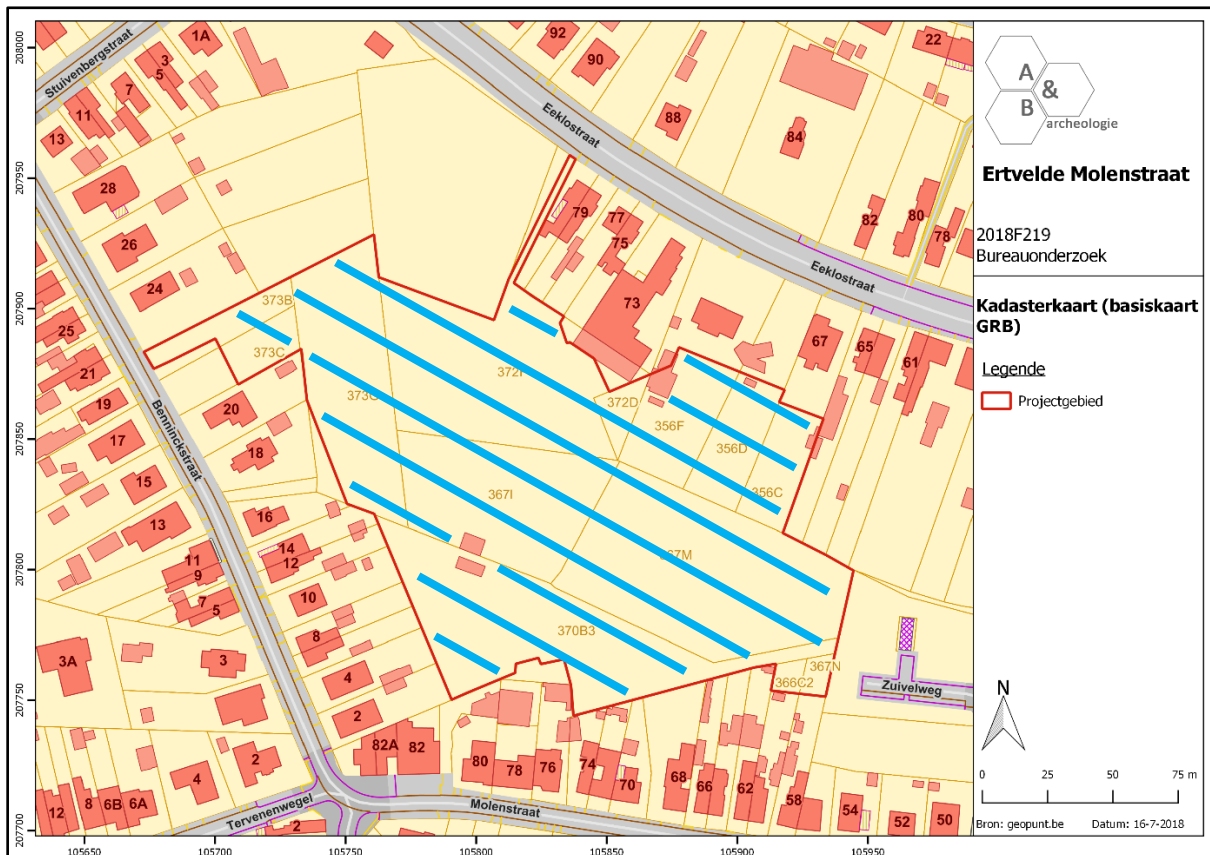
De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

- Randvoorwaarden

Het is niet noodzakelijk dat de gebouwtjes worden gesloopt voorafgaand het sleuvenonderzoek, deze nemen slechts een kleine oppervlakte in. Indien ze wel vooraf verwijderd worden, dan is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen uitgetrokken worden. De bomen dienen wel gerooid te worden voorafgaand het proefsleuvenonderzoek. De stronken blijven hierbij staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De stronken en funderingen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

De sleuven doorsnijden de perceelsgrenzen. Indien op het terrein blijkt dat deze perceelsgrenzen watervoerende grachten zijn, dan kunnen de sleuven plaatselijk onderbroken te worden. De percelen

waren op moment van opmaak van deze archeologienota niet betreedbaar, waardoor de huidige toestand van eventuele watervoerende grachten niet kon nagegaan worden.

Figuur 2 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be). De sleuven doorsnijden de perceelsgrenzen. Indien op het terrein blijkt dat deze perceelsgrenzen watervoerende grachten zijn, dan kunnen de sleuven plaatselijk onderbroken te worden. De percelen waren op moment van opmaak van deze archeologienota niet betreedbaar, waardoor de huidige toestand van eventuele watervoerende grachten niet kon nagegaan worden.

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.